

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Darja HLADE

Mentor: izr. prof. dr. Rado BOHINC

PRAVNI POLOŽAJ VOJNIH VETERANOV

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

Kazalo:

1. UVOD	3
1.1. OPREDELITEV TEMATIKE IN NAMEN DIPLOMSKE NALOGE	3
1.2. DELOVNE HIPOTEZE	4
 I. VOJNI VETERANI V SFRJ	6
2. ZAKONSKA UREDITEV PRED OSAMOSVOJITVIJO - V SFRJ	6
2.1. ZVEZNI PREDPISI	7
2.1.1. Zakon o »Partizanskem spominskem znaku 1941«	7
2.1.2. Zakon o temeljnih pravicah imetnikov "Partizanske spomenice 1941"	8
2.1.3. Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Narodnega heroja	9
2.1.4. Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato medaljo Obilića	10
2.1.5. Zakon o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936 - 1939	11
2.1.6. Zakon o dodatku za borce	11
2.1.7. Sklep	12
2.2. REPUBLIŠKI PREDPISI	12
2.2.1. Zakon o varstvu udeležencev vojne	12
2.2.2. Zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV	13
2.2.3. Zakon o borcih za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918	13
 II. VOJNI VETERANI V SLOVENIJI	15
3. PREDSTAVITEV ZAKONSKE UREDITVE V REPUBLIKI SLOVENIJI	15
3.1. USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE	15
3.2. ZAKON O VOJNIH VETERANIH	15
3.3. ZAKON O VOJNIH INVALIDIH	16
3.4. ZAKON O ŽRTVAH VOJAŠKEGA NASILJA	17
3.5. SKLEP	17
4. OPREDELITEV POJMA VOJNEGA VETERANA IN PRIDOBITEV STATUSA	18
4.1. OPREDELITEV POJMA VOJNEGA VETERANA	18
4.1.1. Pridobitev statusa vojnega veterana	21
4.2. EVIDENCA	21
4.3. SKLEP	23
5. PRAVICE VOJNIH VETERANOV	23
5.1. VETERANSKI DODATEK	24
5.2. DODATEK ZA POMOČ IN POSTREŽBO	25
5.3. LETNI PREJEMEK	26
5.4. ZDRAVSTVENO VARSTVO	27
5.5. ZDRAVILIŠKO IN KLIMATSKO ZDRAVLJENJE	27
5.6. BREZPLAČNA VOŽNJA	28
5.7. POGREBNINA	28

5.8. PRIZNANJE POKOJNINSKE DOBE.....	29
5.9 SKLEP.....	29
III. VETERANSKA ZDRUŽENJA	30
6. ZVEZA VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO	30
7. ZDRUŽENJE SEVER	32
8. ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV IN UDELEŽENCEV NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA SLOVENIJE	32
9. SVETOVNA VETERANSKA FEDERACIJA	35
9.1. METODE DELOVANJA	36
10. SKLEP.....	36
11. ZAKLJUČEK.....	37
11.1. POTRDITEV OZIROMA ZAVRNITEV POSTAVLJENIH HIPOTEZ	37
11.2. SKLEPNE MISLI IN PREDLOGI	39
12. LITERATURA in DRUGI VIRI.....	39

1. UVOD

1.1. OPREDELITEV TEMATIKE IN NAMEN DIPLOMSKE NALOGE

Vojni veteran je pojem, s katerim se je tako ali drugače srečal že marsikdo, in je vsekakor vreden obravnave. Večina bi ob izrazu najprej pomislila na starejše pripadnike moškega spola, ki so sodelovali v vojni. Deloma je takšno mišljenje tudi pravilno, vendar pa je treba dodati, da so lahko vojni veterani tako moški kot tudi ženske, ki so sodelovali bodisi v vojnah za časa Socialistične federativne republike Jugoslavije v prvi polovici 20. stoletja, bodisi v vojni za Slovenijo, ki je potekala leta 1991. Omeniti pa je še potrebno, da so nekatere vojne, ki štejejo za status vojnega veterana, potekale na zunaj meja bivše in sedanje države.

Iz tega tudi sledi, da so vojni veterani zaradi svojega nesebičnega sodelovanja upravičeni do posebnega varstva, ki jim ga nudi država in ga bom natančno razložila v nalogi.

Izvor besede veteran izhaja iz francoske besede veteran, kar pomeni odsluženi vojak ali uradnik. Etimološko izhaja beseda iz besede vetus – kar pomeni star, nekdanji. Slovar tujk (Verbinc, 1982) opredeljuje pojem veteran tudi kot star, odslužen vojak, zlasti vojni borec ali pa preizkušeni bojevnik.

V diplomski nalogi sem sprva nameravala predstaviti zakonsko ureditev o vojnih veteranih na območju Republike Slovenije ter jo primerjati z zakonskimi ureditvami v drugih državah po Evropi. Ker pa je dostop do podatkov zelo omejen, sem se zadeve lotila malo drugače.

Osredotočila se bom na kronološki opis dogodkov, kako so vojni veterani obravnavani v Republiki Sloveniji danes, in kakšne obravnave so bili le ti deležni v času bivše Jugoslavije, pred osamosvojitvijo. S pomočjo svetovne računalniške mreže sem sicer uspela pridobiti nekaj podatkov, kakšen status imajo vojni veterani v Združenih državah Amerike – v državi, ki je tako ali drugače sodelovala v največ vojnah, vendar pa se mi ne zdi smiselno obravnavanje vojnih veteranov v ZDA glede na to, da je položaj ameriških vojnih veteranov neprimerljiv s slovenskim.

Moj namen je čim bolj jasno predstaviti ciljno skupino vojnih veteranov, zato jih ne bom 'mešala' še z dvema skupinama, ki jih običajno ljudje enačijo – vojni invalidi ter žrtve vojaškega nasilja. V nadaljevanju bom sicer razmejila vse tri pojme in poskusila opredeliti

njihove različne pravne položaje, vendar pa se bom v svoji diplomski nalogi osredotočila zgolj na že omenjene vojne veterane.

Vojni veteran je oseba, ki je sodelovala v agresiji. Iz tega naslova mu država zagotavlja posebno varstvo, glede na to, da je bil tisti del prebivalstva, ki je bil kot sestavni del obrambnih sil najbolj izpostavljen, in se njegova prizadetost, ne glede na to ali je med vojno utrpel okvaro organizma ali ne, kaže v trajnih posledicah. Gre za priznanje, ki ga daje država svojim vojnim veteranom zaradi njihovega prispevka k obrambi države in njenih prebivalcev. Ravno zaradi zaslug, ki jih imajo vojni veterani, za mir v državi, jim le ta priznava določene pravice; od zdravstvenega varstva, brezplačne vožnje, klimatskega in zdraviliškega zdravljenja, do pogrebnine in še marsičesa.

Vojni veterani se povezujejo v različna veteranska združenja glede na to, kdaj in kje so služili domovini. Tisti, ki so sodelovali v drugi svetovni vojni se vključujejo v Zveze združenj borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja, veterani vojne za Slovenijo pa se povezujejo v dve združenji, ki sta med seboj ločeni – gre za veterane vojske (Združenje veteranov vojne za Slovenijo) in veterane policije (Združenje Sever). Ti dve skupini sta ločeni samo v Sloveniji in nikjer drugje v svetu, zato se poraja vprašanje, če je to sploh potrebno oz. če ne bi bilo bolje, da bi obstajala samo ena organizacija, ki bi povezovala vse vojne veterane. Ta organizacija sicer obstaja, vendar na veliko višji ravni – Svetovna veteranska federacija, ki se zavzema za mir in pravičnost po vsem svetu, in so od leta 1994 vanjo vključena tudi slovenska združenja.

1.2. DELOVNE HIPOTEZE

V diplomski nalogi želim preveriti veljavnost naslednjih hipotez:

- 1. Status vojnega veterana, z vidika pravic, ki se nanj vežejo, ni enotna kategorija, saj pravice, ki jih ima vsak vojni veteran zapisane na izkaznici, ne veljajo za vse enako.*

Pri tej hipotezi je velik poudarek na izkaznici, ki pa z vidika vsebine in obsega pravic nima posebnega pomena, saj je le izkazni dokument, sama pa ne konstituira pravic. Vendar pa se mi zdi pomembno dejstvo, da so na izkaznici kot uradnem dokumentu, ki potrjuje status vojnega veterana zapisane pravice, ki ne veljajo za vse enako. Ob preverjanju te hipoteze želim ugotoviti, zakaj je temu tako.

2. *Status vojnega veterana lahko pridobi vsak, ki je sodeloval v vojni za Slovenijo.*

Mnogi se sprašujejo ali lahko pridobijo status vojnega veterana, če so sodelovali v vojni za osamosvojitve Republike Slovenije. Moj namen je preveriti, kdo vse lahko pridobi status vojnega veterana in pod kakšnimi pogoji.

3. *Več še živečih vojnih veteranov je sodelovalo v vojnah bivše Jugoslavije kot pa v vojni za Slovenijo.*

Dejansko je bilo v vojnah pred osamosvojitvijo Republike Slovenije več udeležencev kot pa v vojni za Slovenijo. Vendar pa se poraja vprašanje, koliko teh posameznikov ima, 50 in več let po koncu vojne, status vojnega veterana. Sklepam, da je vojnih veteranov iz tega obdobja vsako leto manj, medtem ko število vojnih veteranov iz vojne za Slovenijo raste.

V diplomski nalogi bom uporabila sekundarne vire – različna strokovna gradiva s področja vojnih veteranov ter zakonska določila, ki urejajo to področje. Diploma temelji na deskriptivni metodi, saj je obravnavana problematika podana na osnovi teoretično strokovnih izhodišč.

I. VOJNI VETERANI V SFRJ

2. ZAKONSKA UREDITEV PRED OSAMOSVOJITVIJO - V SFRJ

Varstvo vojnih veteranov je bilo v času države Socialistične federativne Republike Jugoslavije (v nadaljevanju SFRJ) urejeno s šestimi *zveznimi predpisi*, ki so se na podlagi prvega odstavka 4. člena Ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije¹ do izdaje ustreznih predpisov Republike Slovenije smiselno uporabljali kot republiški predpisi. To so Zakon o »Partizanskem spominskem znaku 1941«², Zakon o temeljnih pravicah imetnikov "Partizanske spomenice 1941"³, Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Narodnega heroja⁴, Zakon o dodatku za borce⁵, Zakon o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936-1939⁶, Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato Obilićevo medaljo⁷.

Poleg šestih zveznih predpisov pa so varstvo vojnih veteranov urejali še trije *republiški predpisi* - Zakon o varstvu udeležencev vojne⁸, Zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV⁹ in Zakon o borcih za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918¹⁰.

¹ Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije št. 1/91 - I

² Zakon o »Partizanskem spominskem znaku 1941«, Uradni list SFRJ št. 43/46, 44/57

³ Zakon o temeljnih pravicah imetnikov »Partizanske spomenice 1941«, Uradni list SFRJ št. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90, 42/90

⁴ Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Narodnega heroja, Uradni list SFRJ št. 67/72, 21/74, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90, 42/90

⁵ Zakon o dodatku za borce, Uradni list SFRJ št. 67/72, 33/76, 32/81, 68/81, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90, 42/90

⁶ Zakon o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936-1939, Uradni list SFRJ št. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 10/82, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90, 42/90

⁷ Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato Obilićevo medaljo, Uradni list SFRJ št. 67/72, 22/73, 33/76, 68/81, 75/85, 44/89, 87/89

⁸ Zakon o varstvu udeležencev vojne, Uradni list Republike Slovenije št. 14/90

⁹ Zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV, Uradni list Socialistične Republike Slovenije št. 10/65, 24/67, 28/69, 20/73

¹⁰ Zakon o borcih za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918, Uradni list Socialistične Republike Slovenije št. 30/78

2.1. ZVEZNI PREDPISI

2.1.1. *Zakon o »Partizanskem spominskem znaku 1941«*

»Partizanski spominski znak 1941« je znak državnega priznanja organizatorjem narodnega upora in prvoboriteljem narodnoosvobodilnega boja za velike zasluge pri osvoboditvi naših narodov. (1. člen)

Pravico dobiti in nositi »Partizanski spominski znak 1941« so imeli vsi tisti, ki so vstopili v partizanske odrede leta 1941 in so v njih ostali do konca vojne, ne glede na to ali so bili v vmesnem času, po nalogu vodstva narodnoosvobodilnega gibanja, odrejeni za službo izven vojske. Med upravičence pa so spadali tudi posamezniki, ki so leta 1941 dobili posebne naloge za delo v sovražnikovem zaledju in so tam oz. v vrstah Jugoslovanske armade ostali vse do konca vojne.

Vsak imetnik »Partizanskega spominskega znaka 1941« je od Ministra narodne obrambe dobil knjižico z osebno fotografijo kot dokaz, da ga ima pravico nositi.

Imetniki »Partizanskega spominskega znaka 1941« so imeli pravico do zdravljenja (vsako leto so lahko koristili enomesečni odmor), imeli so prednost pri pridobivanju štipendij in drugih ugodnosti za šolanje, potovali so do 50% ceneje, ter imeli pravico do pogreba, katerega stroške je krila država. Tudi vse ostale pravice so imetniki »Partizanskega spominskega znaka 1941« koristili na državne stroške.

»Partizanski spominski znak 1941«, ki je svojim nosilcem pomenil zelo veliko čast, je bil sestavljen iz dveh peterokrakih zvezd, katerih kraki so se križali med seboj. Manjša zvezda je bila pozlačena z gladko površino in izbočenim robom. Na spodnjem kraku pa je stala letnica »1941«. Večja peterokraka zvezda pa je bila srebrna. Njeni kraki so imeli obliko žarkov, ki so izhajali iz središča zvezde in so segali med krake manjše zvezde. Na tej zvezdi je bila podoba borca v patiniranem srebru. Borec je bil upodobljen v močnem zaletu z zastavo v levi roki, z desno roko pa naj bi pozival narod v boj. (glej 2. člen Zakona o »Partizanskem spominskem znaku 1941«).

2.1.2. Zakon o temeljnih pravicah imetnikov "Partizanske spomenice 1941"

Zakon o temeljnih pravicah imetnikov »Partizanske spomenice 1941« je začel veljati 1.januarja 1973 in je opredeljeval pravice, ki so jih imeli imetniki »Partizanske spomenice 1941« (v nadaljevanju: imetnik spomenice). Te pravice so: pravica do zdravstvenega varstva in drugih pravic iz zdravstvenega zavarovanja, pravica do pokojninskega dodatka, do stalnega mesečnega denarnega prejemka, do letnega denarnega prejemka za rekreacijo, do brezplačne in znižane vožnje z javnimi prevoznimi sredstvi, ter pravica do letnega dopusta.

Imetnik spomenice je imel pravico do zdravstvenega varstva, in s tem pravico do *nadomestila osebne dohodka* v primeru bolezni v višini 100% njegovega povprečnega osebnega dohodka v zadnjih 12 mesecih pred nastankom primera, ki mu daje pravico do nadomestila. Nadomestilo je imetnik spomenice prejel v vseh primerih in za ves čas zadržanosti z dela. Tudi tisti čas, ko je bil v zdravstveni organizaciji in je imel vso oskrbo, kot tudi za čas, ko se je zdravil v naravnih zdraviliščih. (4. člen zakona).

Imetnik spomenice je imel tudi to ugodnost, da mu ni bilo treba prispevati k stroškom za zdravstvene storitve, kar pa ni veljalo za zdravila in za neobvezna cepljenja.

Pravico do *pokojninskega dodatka* je imel tisti imetnik spomenice, ki je prejemal pokojnino po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Pokojninski dodatek je bil enak razliki med pokojnino in imetnikovim 100% povprečnim osebnim dohodkom v zadnjih 12 mesecih pred upokojitvijo. (9. člen zakona).

Do *stalnega mesečnega prejemka* je bil upravičen tisti imetnik spomenice, ki ni uveljavljal pravice do pokojnine in ni bil v delovnem razmerju, niti ni opravljal samostojne dejavnosti. Stalni mesečni denarni prejemek je znašal 85% povprečnega mesečnega dohodka v Jugoslaviji za preteklo leto. (15. člen).

Vsak imetnik spomenice je imel pravico do letnega denarnega *prejemka za rekreacijo*, ki je znašal 2.000 dinarjev na leto (19. člen), kar je bilo za sedemdeseta leta kar precej.

Še ena ugodnost, ki so jo imeli imetniki spomenice pa je bila *brezplačna in znižana vožnja z javnimi prevoznimi sredstvi*. In sicer jim je pripadalo eno brezplačno potovanje na leto z

železnico, ladjo, avtobusom ali letalom. Poleg tega pa so lahko štirikrat potovali (z železnico, ladjo ali avtobusom) s 75% popustom od redne prevozne cene, ter dvakrat na leto s 50% popustom (z letalom). (20. člen).

Z enim potovanjem sta bila mišljena odhod od odhodnega v namembni kraj (vožnja tja) in vrnitev iz namembnega v odhodni kraj ali kakšen drug kraj (vožnja nazaj). Pri vožnji tja in vožnji nazaj so lahko imetniki spomenice uporabili katerokoli zgoraj omenjeno prevozno sredstvo.

Imetnik spomenice, ki je bil v delovnem razmerju, pa je imel tudi pravico do 30 delovnih dni *letnega dopusta*, in to ne glede na delovno dobo in trajanje nepretrganega dela. (23. člen).

Po tem zakonu pa niso šle pravice samo imetnikom spomenice, temveč tudi njihovim družinskim članom, ki so izpolnjevali pogoje za vsako pravico posebej.

Ob smrti imetnika spomenice se je izplačala pavšalna *pogrebna* 4.000 dinarjev tistemu, ki je oskrbel njegov pogreb. Družina oziroma oseba ali organizacija, ki je pred pogrebom prepeljala umrlega imetnika spomenice, pa je imela pravico do povrnitve dejanskih stroškov za prevoz umrlega od kraja, kjer je umrl, do kraja, kjer je bil pokopan.

Zakon o temeljnih pravicah imetnikov » Partizanske spomenice 1941« je prenehal veljati 1.januarja 1996, ko ga je vlada nadomestila z drugimi ustreznimi zakoni – Zakon o vojnih veteranih.

2.1.3. Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Narodnega heroja

Red¹¹ narodnega heroja se je podeljeval borcem in starešinam Jugoslovanske ljudske armade ter drugim posameznikom, ki so se izkazali z izrednimi junaškimi dejanji v boju s sovražnikom in postali poseben vzor junaštva. (glej 3. točko 12. člena Zakona o odlikovanjih)

Odlikovanec z redom narodnega heroja (v nadaljevanju: narodni heroj) je imel tako kot imetnik spomenice pravico do zdravstvenega varstva in drugih pravic iz zdravstvenega zavarovanja; pravico do letnega denarnega prejemka ter pravico do znižane vožnje.

¹¹ Red je odlikovanje, ki se podeljuje za delo ali za dejanja, ki zaslužijo splošno priznanje in odliko.

Zdravstveno varstvo in druge pravice iz zdravstvenega zavarovanja so šle narodnemu heroju pod istimi pogoji in v enakem obsegu kot imetniku spomenice. Enako velja tudi za stalni mesečni denarni prejemek. Posebnost za narodne heroje je bil *letni denarni prejemek*, ki je po zakonu znašal 1.500 dinarjev. Narodni heroj, ki je imel stalno prebivališče v tujini, pa je poleg letnega denarnega prejemka, imel tudi pravico do stalnega dodatka še dodatnih 1.500 dinarjev na leto.

Narodni heroj je imel na javnih prometnih sredstvih pravico do dveh brezplačnih potovanj na leto z železnico, ladjo in z avtobusom, ter do dveh brezplačnih potovanj na leto z letalom. Poleg tega pa je imel narodni heroj pravico do neomejenega števila potovanj s katerim koli, že omenjenim, prevoznim sredstvom in sicer s 75% popustom od redne prevozne cene.

Pogreb umrlega narodnega heroja se je opravil na stroške skupnosti in z vojaškimi častmi, seveda, če se je s tem strinjala družina umrlega narodnega heroja.

Ta zakon je veljal od 1. januarja 1973, pa vse do leta 1996, ko je začel veljati Zakon o vojnih veteranih.

2.1.4. Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato medaljo Obilića

Odlikovanec z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato medaljo Obilića je imel pravico do zdravstvenega varstva in drugih pravic iz zdravstvenega zavarovanja, pravico do enega brezplačnega potovanja na leto z letalom, železnico, ladjo in avtobusom, ter pravico do denarnega prejemka 1.500 dinarjev na leto.

Medalja za vojaške zasluge se je podeljevala vojaškimi voditeljem in vojakom, ki so s svojim zgledom pri delu razvijali vnemo za uresničenje postavljenih nalog ali so se odlikovali s takimi starešinskimi ali vojaškimi lastnostmi, da so bili drugim za vzgled. (13. člen 4. točka Zakona o odlikovanjih)

Vse pravice so se uveljavljale pod enakimi pogoji, kot je že omenjeno zgoraj pri ostalih zakonih.

2.1.5. Zakon o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936 - 1939

Španski borec je bil tisti jugoslovanski državljan, ki je sodeloval v formacijah španske republikanske vojske v antifašistični, narodnoosvobodilni in revolucionarni vojni 1936 – 1939 in je nadaljeval revolucionarno delo v času od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945. (1.člen)

Temeljne pravice, ki so jih bili deležni španski borci so bile pravica do zdravstvenega varstva in druge pravice iz zdravstvenega zavarovanja, pravica do pokojninskega dodatka, pravica do stalnega mesečnega denarnega prejemka, pravica do letnega denarnega prejemka za rekreacijo, pravica do brezplačne in znižane vožnje z javnimi prevoznimi sredstvi ter pravica do letnega dopusta.

Ker so bile pravice za španske borce enake kot za imetnike spomenice, je veljalo, da sta se zakona, ki sta obravnavala ene in druge, izključevala. Torej, posameznik, ki je uveljavljal pravice po enem zakonu, jih ni mogel uveljavljati tudi po drugem.

2.1.6. Zakon o dodatku za borce

S tem zakonom se je vzpostavljala pravica do dodatka, s katerim je bil zagotovljen minimum prejemkov iz delovnega razmerja (v nadaljevanju: dodatek za borce). In sicer je šel ta dodatek udeležencem narodnoosvobodilnega boja, udeležencem španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne od 1936 – 1939, ter udeležencem narodnoosvobodilnega gibanja Grčije.

Dodatek za borce je pripadal omenjenim osebam za čas, ko so bili v delovnem razmerju s polnim delovnim časom, če so imeli najmanj 15 let pokojninske dobe in od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe po predpisih o pokojninskem zavarovanju. Dodatek za borce pa je šel tudi osebam, ki so bile v rednem delovnem razmerju s skrajšanim delovnim časom; in sicer je šlo v tem primeru za delovne, vojne in mirovne invalide, ter za ženske, ki so dojile in negovale otroke.

Dodatek za borce je bil enak razliki med osebnim dohodkom, ki ga je borec dosegel za delo v polnem delovnem času, in ki ni smel biti manjši od minimalnega dohodka. Odmerjal se je mesečno in izplačeval skupaj z osebnim dohodkom, všteval pa se je tudi v osnovo za pokojnino in denarna nadomestila.

Pravica do dodatka za borce se je prenehala z uveljavitvijo pravice do starostne oziroma invalidske pokojnine.

2.1.7. Sklep

Na podlagi zgoraj navedenih in pojasnjenih zveznih predpisov lahko povzamemo, da so bili udeleženci vojne upravičeni do določenih ugodnosti. Največ ugodnosti so imeli imetniki »Partizanske spomenice 1941« in borci španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne med leti 1936 – 1939, ki so nadaljevali revolucionarno delo tudi kasneje, v času od leta 1941 do 1945. To je razumljivo, da je imela ta kategorija borcev največ ugodnosti, saj so španski borci najdaljši čas prisostvovali v vojnah.

Vsi ostali omenjeni zakoni pa so zagotavljali varstvo imetnikom različnih znakov in odlikovancem. Bolj ali manj je šlo pri vseh kategorijah borcev za zagotavljanje zdravstvenega varstva s pravicami do zdravljenja, saj je bilo tekom vojn najbolj prizadeto ravno zdravje posameznikov, bodisi psihično, bodisi fizično. Če jim je vojna pustila posledice tudi na materialnem stanju, jim je država pomagala z denarnimi prejemki (pokojninski dodatek, mesečni denarni prejemek ...) ter jim omogočila vsaj znižano, če že ne brezplačno potovanje.

2.2. REPUBLIŠKI PREDPISI

2.2.1. Zakon o varstvu udeležencev vojne

S tem zakonom so urejali varstvo udeležencev narodnoosvobodilne vojne (NOV), udeležencev antifašističnega boja v drugih deželah in zavezniških vojskah, borcev za severno mejo in slovenskih dobrovoljcev, ter tistih žrtev fašističnega nasilja, katerih varstvo ni bilo urejeno s posebnim zakonom. Upravičenci do varstva po tem zakonu pa so bili tudi družinski člani padlih in umrlih udeležencev NOV, ter borcev za severno mejo. (1. člen).

Oblike varstva, ki so jih bili deležni udeleženci vojne so priznavalnina, dodatek za postrežbo in tujo pomoč, ter druge oblike varstva (enkratne ali občasne denarne pomoči, žepnina za oskrbovance v domovih, zimska pomoč, prispevki k stroškom zdravljenja, ...).

Priznavalnina je oblika varstva, ki jih pri drugih zakonih nismo zasledili, saj s tem izrazom ne. Gre za prejemek, do katerega je bil udeleženec vojne upravičen, če skupni mesečni prejemki upravičenca in njegovega zakonca, deljeni na upravičenca, zakonca in vzdrževane družinske člane na osebo niso presegali zneska najnižje pokojnine za popolno pokojninsko

dobo. Višina priznavalnine je bila različna in odvisna od tega, kje je bil posameznik udeležen v vojni, in koliko časa je njegova udeležba trajala. (glej 5.člen).

2.2.2. Zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV

Zaposleni udeleženci narodnoosvobodilnega boja in španske državljanske vojne so imeli pravico do dodatka za borce, kar pa sem že natančno pojasnila v poglavju o zveznih predpisih, ki so veljali v bivši Jugoslaviji in so bili za vse republike enaki.

Osnova za priznavanje dodatka za borce je bilo republiško povprečje osebnih dohodkov zaposlenih iz preteklega koledarskega leta, povečano za 25%.

2.2.3. Zakon o borcih za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918

Po tem zakonu so se za borce za severno mejo v letih 1918 in 1919 šteli udeleženci bojev, ki so v času od 1. novembra 1918 do 1. februarja 1919 vstopili v slovenske prostovoljne vojaške enote, ki so se borile za osvoboditev krajev v severni Sloveniji.

Za slovenske vojne dobrovoljce iz vojn 1912 do 1918 pa so veljali občani slovenske narodnosti, ki so v vojnah v letih 1912 do 5. decembra 1918 prostovoljno vstopili v srbsko ali črnogorsko vojsko z namenom, da se borijo za narodno osvoboditev Slovencev in drugih jugoslovanskih narodov ter za njihovo združitev v skupno državo Jugoslavijo.

Tudi borci in dobrovoljci so imeli pravice do zdravstvenega varstva ter pravico do ene brezplačne vožnje letno ter dveh voženj s 75-odstotnim popustom na območju bivše Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Posamezne skupine borcev in dobrovoljcev, pa so imele, glede na čas prebit v vojski, pravico do nadomestila za stroške letnega dopusta, ki je znašalo 75 odstotkov mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov.

Ta zakon je stopil v veljavo 1.1.1979, daleč po koncu vojn.

Navedeni zakoni in predpisi so z osamosvojitvijo Republike Slovenije zastareli in jih je bilo potrebno nadomestiti z zakoni, ki bi se nanašali zgolj na ozemlje Republike Slovenije. Hkrati pa so z osamosvojitvijo nastala tudi nova dejstva, ki jih je bilo prav tako potrebno upoštevati in vključiti v nove zakonske ureditve.

II. VOJNI VETERANI V SLOVENIJI

Zgoraj navedena zakonska ureditev je bila zastarela in v praksi presežena, saj ni upoštevala novih dejstev, ki so nastala z osamosvojitvijo Republike Slovenije in agresijo nanjo leta 1991. Zato je bilo potrebno zagotoviti celovito novo zakonsko ureditev z enim zakonom – Zakonom o vojnih veteranih.

3. PREDSTAVITEV ZAKONSKE UREDITVE V REPUBLIKI SLOVENIJI

3.1. USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

Ustava¹² je najvišji pravni predpis, ki določa temeljna načela in oblike družbene, politične in gospodarske ureditve države. Ustava¹³ je temeljni pravni akt, na podlagi katerega se določajo človekove pravice in temeljne svoboščine v neki državi. Z Ustavo Republike Slovenije, ki velja od 28. 12. 1991, so zagotovljene pravice, ki se nanašajo tudi na pravice vojnih veteranov in varujejo obravnavano populacijo. V tem kontekstu so pravice določene v 50. členu ustave, ki govori o pravicah do socialne varnosti in se glasi: »... Vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja je zagotovljeno posebno varstvo v skladu z zakonom«. Posebno varstvo pomeni zagotovitev posebnih pravic ali večjega obsega pravic.

3.2. ZAKON O VOJNIH VETERANIH¹⁴

Gre za temeljni zakon s področja vojnih veteranov, ki je začel veljati 1. januarja 1996. Temeljno načelo Zakona o vojnih veteranih je zagotovitev posebnega varstva vojnih veteranov, glede na to, da so bili tisti del prebivalstva, ki je bilo med vojno ali vojaško agresijo na Republiko Slovenijo kot sestavni del obrambnih sil najbolj izpostavljen in se njihova prizadetost, ne glede na to ali so med vojno oz. agresijo utrpeli okvaro organizma ali ne, kaže v trajnih posledicah na njihovem zdravju. Gre za priznanje, ki ga daje država svojim vojnim veteranom zaradi njihovega prispevka k obrambi države in njenih prebivalcev.

¹² Slovar slovenskega knjižnega jezika (1998), stran 1473

¹³ Ustava Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije št. 33/91, 42/97

¹⁴ Zakon o vojnih veteranih, Uradni list Republike Slovenije št. 63/95, 108/99

Vsebina zakona je opredeljena v 6. poglavjih, ki bodo natančneje predstavljena v nadaljevanju naloge:

1. poglavje: opredelitev pojma vojnega veterana
2. poglavje: varstvo vojnih veteranov
3. poglavje: postopek za uveljavljanje pravic
4. poglavje: evidenca
5. poglavje: zagotavljanje denarnih sredstev
6. poglavje: prehodne in končni določbi

3.3. ZAKON O VOJNIH INVALIDIH¹⁵

Kljub temu da sem v uvodu omenila, da ne bom mešala vojnih veteranov z vojnimi invalidi in žrtvami vojaškega nasilja, je to vsaj deloma potrebno, saj se zakoni v določenih poglavjih dopolnjujejo.

Zakon o vojnih invalidih poleg temeljnih določb, kdo je upravičen do statusa vojnega invalida, vsebuje še določila o tem, kdo vse poleg članov s statusom, lahko uživa varstvo po tem zakonu.

Vojni invalid je oseba, ki je v okoliščinah po tem zakonu, kot neposredno posledico teh okoliščin brez svoje krivde dobila najmanj 20% okvaro zdravja zaradi poškodbe ali bolezni ali poslabšanja bolezni, ki jo je imela že prej, ali katero sicer ni mogoče zanesljivo ugotoviti, da so jo povzročile te okoliščine, vendar je mogoče sklepati, da so vojne razmere znatno vplivale, da se je poslabšala. (1. člen)

V nadaljevanju zakon določa pravice vojnih invalidov in njihovih družinskih članov, ter pravice ob smrti vojnega invalida.

Za vojne veterane so pomembne določbe opredeljene v X. poglavju zakona, to je od 41. do 52. člena, v katerem je zapisano, kakšni so pogoji za pridobitev invalidskega dodatka in kakšna je osnova za odmero le tega. Osnova znaša 45% usklajene odmerne osnove iz januarja tekočega leta (42. člen). Invalidski dodatek je enak osnovi, če upravičenec in njegovi

¹⁵ Zakon o vojnih invalidih, Uradni list Republike Slovenije št. 63/95

družinski člani nimajo prejemkov, ki bi vplivali na višino invalidskega dodatka, sicer pa je enak razliki med deležem prejemkov na družinskega člana in osnovo, vendar ne more znašati manj kot 10% osnove (44. člen).

V VII. poglavju je opredeljeno zdraviliško in klimatsko zdravljenje. Vojni invalid ima pravico do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja, kadar je to potrebno za nadaljnje zdravljenje bolezni, ki so predpisane kot indikacije za to zdravljenje (30. člen).

3.4. ZAKON O ŽRTVAH VOJAŠKEGA NASILJA¹⁶

Žrtev vojnega nasilja je državljan Republike Slovenije, ki je bil v vojni ali vojaški agresiji na Republiko Slovenijo izpostavljen nasilnim dejanjem ali prisilnim ukrepom okupatorja, agresorja ali njunih sodelavcev (1. člen ZŽVN).

Žrtev vojnega nasilja je, ob pogojih iz 1.člena, oseba, ki so jo nemške, italijanske ali madžarske okupacijske sile od 6.4.1941 do 15.5.1945 zaradi političnih, nacionalnih, rasnih ali verskih razlogov prisilno izselile, poslale v taborišče, zapor, na prisilno delo ali internacijo, ter oseba, ki je pobegnila pred vojnim nasiljem ali je bila nasilno odvzeta staršem. Žrtev vojnega nasilja je tudi oseba, ki je pobegnila pred prisilno izselitvijo (2. člen ZŽVN).

Tudi žrtve vojnega nasilja imajo pravico do varstva, ki pa jih lahko uveljavljajo, če teh ali podobnih pravic ne morejo uveljaviti po drugih predpisih ali v tuji državi. Te pravice so podobne pravicam, ki veljajo za vojne veterane, in bojo natančneje razčlenjene v nadaljevanju.

3.5. SKLEP

Vojni veterani, vojni invalidi in žrtve vojaškega nasilja so bili udeleženci vojn. Vendar pa so zaradi situacije med vojno oz. po njej njihovi pravni položaji različni.

Vojni invalidi so vojaški vojni invalidi, vojaški mirnodobni invalidi ter civilni invalidi vojne. Skupno jim je, da trpijo okvaro zdravja, razlikujejo pa se po tem, kje in kdaj je do te okvare prišlo.

Žrtev vojnega nasilja je posameznik, ki je bil v vojni ali vojaški agresiji izpostavljen nasilnim dejanjem ali prisilnim ukrepom okupatorja, agresorja ali njunih sodelavcev.

¹⁶ Zakon o žrtvah vojaškega nasilja, Uradni list Republike Slovenije št. 63/95

Vojni veterani pa so bili tako kot vojni invalidi in žrtve vojnega nasilja udeleženci vojn, vendar pa pri tem niso utrpeli okvare zdravja, niti niso bili izpostavljeni nasilnim dejanjem.

4. OPREDELITEV POJMA VOJNEGA VETERANA IN PRIDOBITEV STATUSA

4.1. OPREDELITEV POJMA VOJNEGA VETERANA

Pojem vojnega veterana je natančno opredeljen v Zakonu o vojnih veteranih (v nadaljevanju ZVV) v 2., 2.a, 3. in 26. členu tega zakona.

Vojni veteran je oseba, ki je v vojni ali vojaški agresiji na Republiko Slovenijo opravljala vojaške dolžnosti za obrambo Republike Slovenije, oseba, ki je v vojni ali vojaški agresiji na Republiko Slovenijo v policijskih enotah opravljala naloge s področja varnosti Republike Slovenije in oseba, ki je bila na podlagi odločitve pristojnega organa ali poveljstva v skladu s predpisi neposredno vključena v oborožen spor. (1. člen ZVV).

Vojni veteran je: (2. in 2.a člen ZVV)

- oseba, ki je sodelovala v bojih za obrambo slovenske severne meje v letih 1918 in 1919 (v nadaljnjem besedilu: borec za severno mejo) in slovenski vojni dobrovoljec¹⁷ iz vojn 1912-1918 (v nadaljnjem besedilu: vojni dobrovoljec), in ji je status borca za severno mejo ali vojnega dobrovoljca priznan z odločbo pristojnega državnega organa;
- državlján republike Slovenije, ki je bil kot pripadnik bivše jugoslovanske vojske v vojni od 6.4. do 17.4.1941 odpeljan v ujetništvo;
- borec in drug udeleženec narodnoosvobodilne vojne (v nadaljnjem besedilu: NOV) Slovenije, ki mu je čas udeležbe v NOV do 15.5.1945 po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju vštét v pokojninsko dobo v dvojnem ali dejanskem trajanju ali mu je bilo na tej podlagi podeljeno državno odlikovanje, oziroma, ki udeležbo v NOV Slovenije dokaže z drugo javno listino;
- državlján Republike Slovenije, ki mu je čas udeležbe v NOV v drugih delih nekdanje Jugoslavije do 15.5.1945 po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju vštét v pokojninsko dobo v dvojnem ali dejanskem trajanju;

¹⁷ Dobrovoljec je oseba, ki prostovoljno vstopi v vojsko. Slovar slovenskega knjižnega jezika, str. 149

- državljani Republike Slovenije, ki mu je čas, prebit v oboroženih formacijah antifašističnega gibanja ali v oboroženem antifašističnem boju v drugih deželah in v zavezniških vojskah do 15.5.1945 po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju dvojno štet v pokojninsko dobo;
- pripadnik Teritorialne obrambe Republike Slovenije, policist, operativni delavec kriminalistične in obveščevalno varnostne službe, oboroženi pripadnik narodne zaščite ter pripadnik enot za zveze republike in občin, ki je v vojaški agresiji na Republiko Slovenijo v času od 26.6. do 18.7.1991 opravljal dolžnosti pri obrambi Republike Slovenije.
- pripadnik narodno revolucionarne organizacije – TIGR v obdobju od septembra 1927 do 13.5.1941.
- član Predsedstva Republike Slovenije in član republiške koordinacijske skupine in podskupine, ki je to dolžnost opravljal v času vojaške agresije na Republiko Slovenijo od 26.6. do 18.7.1991.
- oseba, ki je v obdobju od 17.5.1990 do 25.6.1991 opravljala dolžnosti organizatorja Manevrske strukture narodne zaščite¹⁸ ter oseba, ki je po odločitvi organizatorja Manevrske strukture narodne zaščite v tem obdobju opravljala naloge narodne zaščite.
- delavec organov za notranje zadeve, ki je ob osamosvojitvi Republike Slovenije v času od 26.6.1991 do 18.7.1991 kot pripadnik policijskih enot opravljal naloge, povezane z borbenimi dejstvi in delovanjem zvez policije, kriminalistične službe in varnostno obveščevalne službe.
- Pripadnik bivše Jugoslovanske ljudske armade, ki je po nalogu pristojnih organov Republike Slovenije od 17.5.1990 do 18.7.1991 izvajal vojaške, obveščevalne in protiobveščevalne naloge v korist Republike Slovenije.

Vendar pa se ne glede na zgoraj opisano za vojnega veterana ne šteje oseba, ki je prostovoljno ali poklicno v času vojne sodelovala na strani agresorja. Hkrati pa po tem zakonu tudi ni mogoča vključitev vojakov, ki so bili vpoklicani v mirnodobnem času, čeprav so opravljali vojaške dolžnosti za obrambo pred eventualno vojaško agresijo kot ene od kategorij upravičencev.

¹⁸ Organizator Manevrske strukture narodne zaščite je oseba, ki je v obdobju od 17.5.1990 do 25.6.1991 opravljala funkcijo republiškega sekretarja za obrambo, republiškega sekretarja za notranje zadeve, republiškega in pokrajinskega načelnika narodne zaščite, namestnika in pomočnika republiškega in pokrajinskega načelnika narodne zaščite, občinskega načelnika narodne zaščite. Definicija je povzeta iz 2.a člena Zakona o vojnih veteranih.

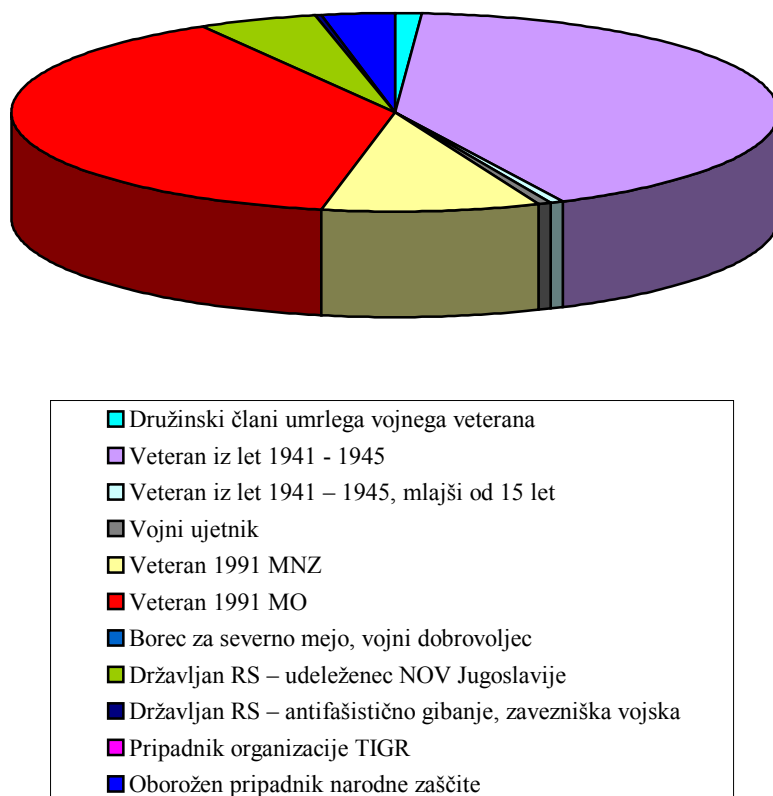
Kategorija španskih borcev je pojmovno vključena v zakon o vojnih veteranih, ker statusa španskih borcev po veljavni zakonodaji niso mogli dobiti tisti, ki niso bili kasneje vključeni v NOB.

Preglednica 4.1: Število vojnih veteranov po kategorijah na dan 01.04.2003

	Št. veteranov
<i>Družinski člani umrlega vojnega veterana</i>	575
<i>Veteran iz let 1941 - 1945</i>	23867
<i>Veteran iz let 1941 – 1945, mlajši od 15 let</i>	344
<i>Vojni ujetnik</i>	267
<i>Veteran 1991 MNZ</i>	5315
<i>Veteran 1991 MO</i>	22149
<i>Borec za severno mejo, vojni dobrovoljec</i>	3
<i>Državljan RS – udeleženec NOV Jugoslavije</i>	2792
<i>Državljan RS – antifašistično gibanje, zavezniška vojska</i>	187
<i>Pripadnik organizacije TIGR</i>	3
<i>Oborožen pripadnik narodne zaščite</i>	1734
SKUPAJ	57236

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, april 2003

Graf 4.1: Grafični prikaz strukture vojnih veteranov po kategorijah

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, april 2003

4.1.1. Pridobitev statusa vojnega veterana

Na podlagi ZVV lahko zahtevek za priznanje statusa vojnega veterana vloži oseba, ki ustreza pogojem oz. definiciji pojma vojnega veterana.

Posameznik odda lastnoročno podpisano vlogo pri pristojni Upravni enoti, kjer ima stalno prebivališče. Vso ostalo dokumentacijo in podatke, ki pričajo o upravičenosti pridobitve statusa vojnega veterana, pa pridobi Upravna enota (dokazilo o udeležbi, odločba ZPIZ o priznani posebni dobi iz naslova NOV). To je za posameznika, ki želi pridobiti status zelo ugodno, saj nima odvečnih poti, čakanja v vrsti ipd.

4.2. EVIDENCA

Ko se posamezniku prizna oz. ko pridobi status vojnega veterana, se ga vpiše v evidenco vojnih veteranov, ki jo vodijo in vzdržujejo upravne enote, uporablja in hrani pa jo

ministrstvo (pri nas je to Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve) zaradi opravljanja nalog v skladu s tem zakonom (aktivna evidenca).

Evidenca vojnih veteranov vsebuje naslednje podatke:

- ime in priimek vojnega veterana
- državljanstvo
- enotno matično številko občana
- rojstne podatke
- prebivališče
- vrsto vojnega veterana in čas, ki je bil podlaga za priznanje statusa vojnega veterana
- dokument, ki je podlaga za priznanje statusa vojnega veterana, z navedbo številke, datuma in organa, ki ga je izdal
- podatke o vrsti in obsegu pravic po ZVV (v evidenco se ne vnašajo podatki o pravicah, ki upravičencu niso bile priznane)

Ko se vojnega veterana vpiše v evidenco vojnih veteranov, se mu izda izkaznica vojnega veterana, ki se jo obravnava kot javno listino.

Ob izgubi statusa upravičenca, ob preselitvi upravičenca na območje druge upravne enote ter po njegovi smrti, se osebni podatki o upravičencu prenesejo v posebno evidenco (pasivna evidenca).

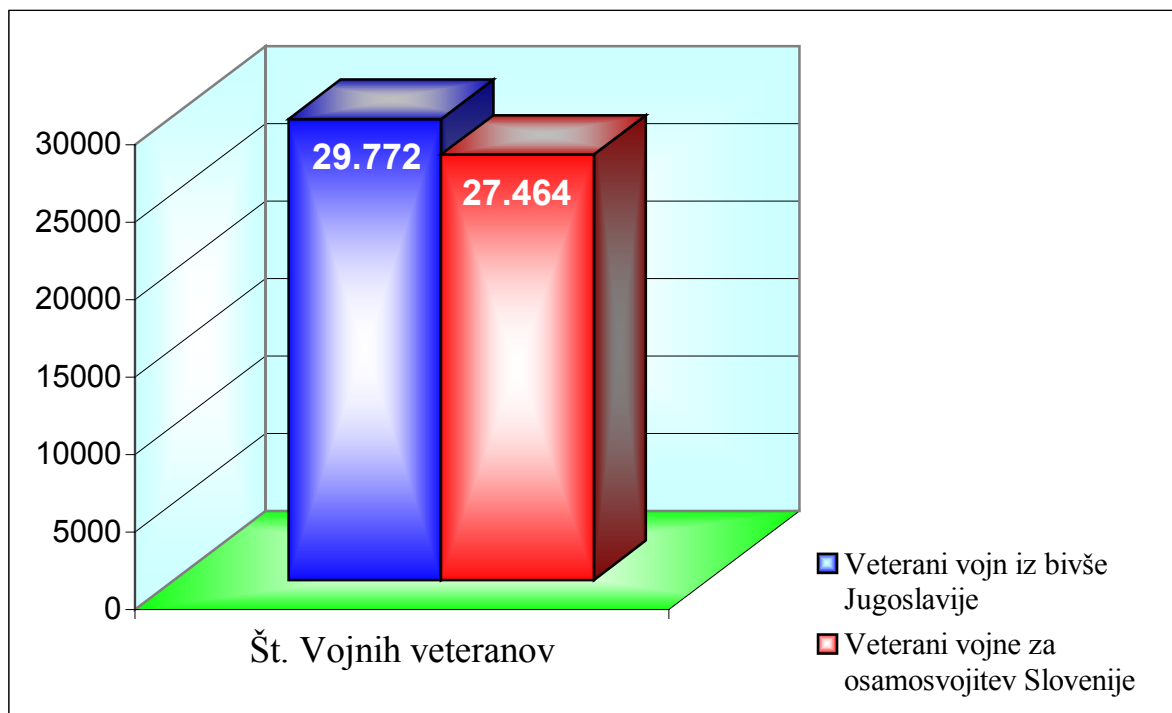
V Republiki Sloveniji je bilo po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve na dan 01.04.2003 v registru vojnih veteranov vpisanih 57236 posameznikov s pozitivno rešenimi vlogami za pridobitev statusa vojnega veterana. Še vedno je več veteranov iz vojn v času nekdanje Jugoslavije, vendar pa število vojnih veteranov iz vojne za Slovenijo raste.

Tabela 4.2: Primerjava št. Vojnih veteranov iz vojn bivše Jugoslavije in iz vojne za Slovenijo

	Št. Vojnih veteranov
<i>Veterani vojn iz bivše Jugoslavije</i>	29772
<i>Veterani vojne za osamosvojitev Slovenije</i>	27464
Skupaj	57236

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, april 2003

Graf 4.2: Prikaz razmerja med številom vojnih veteranov iz vojn bivše Jugoslavije in številom veteranov iz vojne za Slovenijo

Vir: Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve, april 2003

4.3 SKLEP

Status vojnega veterana lahko pridobi oseba, ki je sodelovala v vojnah tekom 20. stoletja, bodisi na območju znotraj ozemlja bivše Jugoslavije bodisi zunaj njega. Za pridobitev statusa je pri pristojni Upravi enoti potrebno oddati prošnjo. Ko je le ta pozitivno rešena, se vojnemu veteranu izda izkaznico in se ga vpiše v evidenco o vojnih veteranih, ki jo hrani Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Trenutno je v evidenci zabeleženih 57236 vojnih veteranov. Od tega je malo več veteranov iz vojn za časa bivše Jugoslavije.

5. PRAVICE VOJNIH VETERANOV

Sredstva za uveljavljanje in uživanje pravic, do katerih so po ZVV upravičeni vojni veterani, se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije.

Veterani imajo zagotovljeno varstvo v obliki ugodnejših in pod blažjimi pogoji doseženih pokojninskih prejemkov ter zdravstvenega varstva. Pravice po Zakonu o vojnih veteranih ima

vojni veteran po dopolnjenem 50. letu starosti oziroma, če je pri njem nastala trajna popolna izguba delovne zmožnosti. Pravice, ki jih bom navedla v nadaljevanju lahko vojni veteran uveljavlja le, če teh ali podobnih pravic ne more uveljaviti po drugih predpisih ali v tuji državi. Vse pravice se vojnemu veteranu upoštevajo na njegovo željo ob predložitvi vloge in potrebnih dokumentov za pridobitev posamezne pravice.

Pravice po ZVV se uveljavljajo na zahtevo stranke. Posameznik, vojni veteran, uveljavlja svoje pravice na upravni enoti, ki tudi odloča na prvi stopnji. O pritožbah zoper odločbe upravne enote pa odloča ministrstvo pristojno za vojne veterane (pri nas je to Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve), ki hkrati tudi zagotavlja nadzorstvo in strokovno pomoč pri delu upravnih enot.

Pri uveljavljanju določenih pravic je dolžan posameznik vlogi priložiti tudi posebna dokazila, ki so od pravice do pravice različna, vendar nujno potrebna za ustrezno argumentacijo zahtevka. Osebam, ki uveljavljajo status in pravice vojnega veterana po določbah ZVV, se priznajo status in pravice vojnega veterana od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi prvotne zahteve.

O priznanju pokojninske dobe odloča Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

Otroci staršev, ki imajo priznan status vojnega veterana, iz njihovega statusa nimajo nobenih pravic. Med drugim se tudi v tem zakonodaja Republike Slovenije razlikuje od zakonodaje, ki je za udeležence vojne veljala v času Socialistične federativne republike Jugoslavije.

5.1. VETERANSKI DODATEK

Veteranski dodatek naj bi vojnim veteranom z nižjim premoženjskim statusom zagotavljal določeno socialno varnost. Pravico do veteranskega dodatka ima vojni veteran, če delež na družinskega člana ne dosega osnove za veteranski dodatek. (glej 8. člen ZVV)

Osnova za ugotavljanje pravice do veteranskega dodatka in za določanje njegove višine je enaka osnovi za ugotavljanje pravice do invalidskega dodatka po zakonu o vojnih invalidih. Na podlagi tega zakona znaša osnova 45% usklajene odmerne osnove iz januarja tekočega leta.

Mesečni znesek veteranskega dodatka se določi v odstotku od razlike med osnovo in deležem prejemkov na družinskega člana. Zato so za uveljavljanje pravice do veteranskega dodatka potrebni podatki o družinski skupnosti in premoženjskem stanju, ki pa jih pridobi upravni organ.

V letu 2003 znaša osnova za veteranski dodatek približno 93.000 SIT (Vir: MDDSZ, maj 2003). Veterani vojn v bivši SFRJ prejmejo ta dodatek v celoti, medtem ko veteranom vojne za Slovenijo pripada dodatek v višini 60% osnove. To je razumljivo, saj je bila vojna za Slovenijo, za razliko od ostalih vojn, znatno krajša.

Naj na tej točki naj še omenim, da je bilo v predlogu zakona, kot eden izmed pogojev za pridobitev veteranskega dodatka, zapisano, da je do le tega upravičen vojni veteran, ki ni v delovnem razmerju in ne opravlja samostojne gospodarske ali poklicne dejavnosti. Ta pogoj je bil kasneje opuščen, kar je po mojem prepričanju tudi pravilno, saj so vsi vojni veterani, ki nimajo zadostnih sredstev za preživetje, upravičeni do pomoči.

5.2. DODATEK ZA POMOČ IN POSTREŽBO

Dodatek za pomoč in postrežbo¹⁹ je denarni prejemek, ki ga upravičenec pridobi, kadar ne more samostojno opravljati vseh ali večine osnovnih življenjskih potreb. Pravica do dodatka gre zavarovancu od dne (za največ šest mesecev nazaj), ko je nastala potreba po pomoči in postrežbi in traja, dokler je takšna potreba podana. (glej 169. člen ZPIZ)

Glede na 13. člen ZVV lahko vojni veteran pridobi pravico do dodatka za pomoč in postrežbo ob pogojih in v višini po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (v nadaljevanju ZPIZ). ZPIZ torej določa, da so do dodatka za pomoč in postrežbo upravičeni tisti, ki jim je stalna pomoč in postrežba neogibno potrebna za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb, ter slepim, slabovidnim in nepokretnim osebam. Višina dodatka znaša najmanj polovico zneska osnove, ki se določi v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, veljavne za zadnji mesec pred uveljavitvijo tega zakona (glej 57.člen ZPIZ).

¹⁹ Glej 8. člen ZPIZ.

Vojni veteran lahko uveljavlja to pravico v okviru upravne enote, če te pravice ne more uveljaviti po drugih predpisih.

Z upoštevanjem sprejete uskladitve pokojnin za 4,9% od 01.03.2003 dalje (Uradni list RS, št. 30/03) znaša dodatek za pomoč in postrežbo za vojne veterane v naslednjih višinah in sicer²⁰:

- dodatek za pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb od 01.03.2003 dalje v višini 55.087,40 SIT
- dodatek za pomoč in postrežbo za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb od 01.03.2003 dalje v višini 27.543,70 SIT
- dodatek za najtežje prizadete upravičence od 01.03.2003 dalje v višini 78.696,29 SIT

5.3. LETNI PREJEMEK

14. člen ZVV določa, da lahko vojni veteran s priznano pokojninsko dobo v dvojnem trajanju od leta 1941 neprekinjeno do 15.5.1945, borec za severno mejo in vojni dobrovoljec, odlikovanec z najvišjim državnim odlikovanjem ter organizator narodne zaščite, pridobi pravico do letnega prejema v višini odmerne osnove po zakonu o vojnih invalidih iz januarja tekočega leta.

Za odlikovanca z najvišjim državnim odlikovanjem se po Zakonu o vojnih veteranih šteje vojni veteran – prejemnik odlikovanja častni znak svobode Republike Slovenije, prejemnik reda za izredne zasluge in prejemnik zlatega reda za zasluge ter reda narodnega heroja, če je odlikovanje prejel za dejanja in zasluge v vojni ali vojaški agresiji na Republiko Slovenijo. (glej 11. člen ZVV)

Za organizatorja narodne zaščite pa se po ZVV šteje vojni veteran organizator manevrske strukture narodne zaščite.

Odmerna osnova iz januarja tekočega leta znaša 196.485,31 SIT. (Vir: MDDSZ, junij 2003)

²⁰ Podatki pridobljeni na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, junij 2003

5.4. ZDRAVSTVENO VARSTVO

Zdravstveno varstvo definiramo kot sistem družbenih, skupinskih in individualnih aktivnosti, ukrepov in storitev za krepitev zdravja, preprečevanje bolezni, zgodnje odkrivanje, pravočasno zdravljenje ter nego in rehabilitacijo zbolelih in poškodovanih.²¹

Pravica do zdravstvenega varstva vojnih veteranov je opredeljena v 15. členu ZVV, ki pravi, da vojni veteran lahko pridobi pravico do plačila zdravstvenih storitev v višini razlike do polne vrednosti storitev zagotovljenih v okviru obveznega zavarovanja. Z obveznim zavarovanjem se zagotovi zavarovanim osebam storitve in dajatve, če njihovo zdravstveno stanje zahteva preventivno in kurativno zdravstveno nego. Zavarovani primer obsega vse vrste bolezni in poškodb ne glede na vzrok, nosečnost, porod in njegove posledice, ter seveda tudi nezmožnost za delo kot posledico zavarovanih rizikov.

Vojnim veteranom se zagotavlja plačilo zdravstvenih storitev v višini razlike do polne vrednosti storitev, zagotovljenih v okviru obveznega zavarovanja.

Vojnemu veteranu s stalnim prebivališčem v tujini pa se v času, ko je na ozemlju Republike Slovenije, zagotavlja plačilo zdravstvenih storitev v okviru obveznega zdravstvenega zavarovanja v celoti.

5.5. ZDRAVILIŠKO IN KLIMATSKO ZDRAVLJENJE

Zdraviliško in klimatsko zdravljenje je zdravljenje, ki je potrebno za nadaljnje zdravljenje bolezni in sicer v specializiranih zdravstvenih organizacijah. (61. člen ZvojI)

Na podlagi 16. člena ZVV lahko vojni veteran pridobi pravico do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja in tudi do povračila potnih stroškov pri uveljavljanju te pravice ob pogojih in v obsegu, predpisanem za vojne invalide. Vendar pa so do takšnega načina zdravljenja veterani upravičeni največ vsake dve leti in ob predložitvi specialističnih zdravniških izvidov, ki ne smejo biti starejši od enega leta.

²¹ Glej: Socialna varnost – zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili.

Zdraviliško in klimatsko zdravljenje vključuje zdravstvene storitve ter pripomočke in zdravila za izvajanje tega zdravljenja ter nujno medicinsko pomoč, v primeru stacionarnega zdravljenja pa tudi nastanitev in prehrano med bivanjem v zdravilišču.

Zdraviliško in klimatsko zdravljenje traja predvidoma 14 dni. Izjemoma pa sme zdravniška komisija predlagati daljše zdravljenje, ki v skupnem trajanju ne sme biti daljše od 21 dni.

5.6. BREZPLAČNA VOŽNJA

17. člen ZVV pravi, da lahko vojni veteran s priznano pokojninsko dobo v dvojnem trajanju od leta 1941 neprekinjeno do 15.5.1945, borec za severno mejo in vojni dobrovoljec, odlikovanec z najvišjim državnim odlikovanjem ter organizator narodne zaščite, pridobi pravico do brezplačne vožnje na ozemlju Republike Slovenije z vlakom ali avtobusom in sicer za skupaj štiri vožnje letno.

Ko se vojni veteran odloči, da bi želel nekam potovati z uveljavljanjem pravice o brezplačni vožnji, se zgasi na upravni enoti, ki mu izda posebno potrdilo, s katerim lahko to pravico realizira.

5.7. POGREBNINA

Na podlagi 18. člena ZVV ima oseba, ki oskrbi pogreb vojnega veterana s priznano pokojninsko dobo v dvojnem trajanju od leta 1941 neprekinjeno do 15.5.1945, borec za severno mejo in vojnega dobrovoljca, organizatorja narodne zaščite ter odlikovanca z najvišjim državnim odlikovanjem, pravico do pogrebnine v višini trikratnega zneska osnove, veljavne na dan smrti vojnega veterana, vendar največ do zneska dejanskih stroškov pogreba (zato potrebuje upravni organ račun pogrebnih stroškov).

Oseba, ki krije stroške prevoza posmrtnih ostankov vojnega veterana iz 17. člena ZVV iz kraja, v katerem je umrl, do kraja, v katerem bo pokopan, ima za prevoz na ozemlju Republike Slovenije pravico do povračila dejanskih stroškov.

Pogreb umrlega vojnega veterana – odlikovanca z najvišjim državnim odlikovanjem se lahko opravi z vojaškimi častmi, razen če družinski člani vojnega veterana tega ne želijo.

Kot že rečeno, velja od 01.03.2003 nova uskladitev pokojnin, tako da znaša veljavna osnova za pogrebno 207.292,01 SIT.(Vir: MDDSZ, junij 2003)

5.8. PRIZNANJE POKOJNINSKE DOBE

Vojni veteran lahko na podlagi 21. člena ZVV ob izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije uveljavlja pravico do priznanja pokojninske dobe kot posebne dobe v dvojnem ali dejanskem trajanju. To velja za vojnega veterana, ki mu je status vojnega veterana priznan iz naslova udeležbe pri obrambi med agresijo na RS v letu 1991, in za veterana iz let 1941 - 45, ki je bil v času, prebitem v okoliščinah za priznanje statusa vojnega veterana, mlajši od 15 let.

Posebna doba se šteje v dejanskem trajanju, če je bil vojni veteran iz zadnje alinee 2. člena ZVV vključen v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, oziroma v dvojnem trajanju, če vojni veteran v tem času ni bil zavarovan po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

5.9 SKLEP

Vojni veteran je ob dopolnitvi 50. leta starosti upravičen do določenih pravic. Če pa je pri njem nastala trajna popolna izguba delovnih zmožnosti, je do teh pravic upravičen že prej.

Pravice, do katerih je upravičen vojni veteran so: *veteranski dodatek*, ki je namenjen tistim vojnim veteranom, katerih delež prejemkov na družinskega člana ne dosega osnove za veteranski dodatek; *dodatek za pomoč in postrežbo*, ki ga dobi vojni veteran, ki ne more samostojno opravljati vseh ali večine osnovnih življenjskih potreb; *letni prejemek*; *zdravstveno varstvo* se vojnemu veteranu zagotavlja s plačilom zdravstvenih storitev; *zdraviliško in klimatsko zdravljenje* kot dopolnilo osnovnemu zdravljenju; *brezplačna vožnja* je namenjena le nekaterim skupinam vojnih veteranov in vključuje skupaj štiri potovanja letno; *pogrebna ter priznanje pokojninske dobe* kot posebne dobe.

III. VETERANSKA ZDRUŽENJA

V drugem odstavku prvega člena Zakona o vojnih veteranih je zapisano, da lahko ministrstvo, pristojno za vojne veterane, društvu ali zvezi društev podeli status društva, ki deluje v javnem interesu na podlagi temeljnega akta in programa društva, ki zagotavlja dejavnost javnega pomena, zlasti na področju socialno – zdravstvenega skrbstva za članstvo, ohranjanje zgodovinskega izročila, skrbi za ohranjanje vojnih grobišč ter mednarodne dejavnosti. Na podlagi tega je v Republiki Sloveniji več organizacij, ki se ukvarjajo oz. združujejo vojne veterane, vojne invalide in žrtve vojnega nasilja. Organizacija, kjer dobi posameznik status vojnega veterana je *Oddelek za občo upravo in zadeve vojnih upravičencev*, ki deluje v okviru uradov upravnih enot po Sloveniji. Poleg tega pa se veterani med seboj povezujejo v *Združenju Sever*, ki povezuje pripadnike organov za notranje zadeve in prostovoljce, ki so sodelovali z organi za notranje zadeve pri osamosvojitvi Republike Slovenije, ter v *Zvezo veteranov vojne za Slovenijo*. Vojni veterani, ki so sodelovali v vojnah v okviru nekdanje Jugoslavije, pa se srečujejo v *Zvezo združenj borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja Slovenije*.

6. ZVEZA VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO

Zveza veteranov vojne za Slovenijo (v nadaljevanju ZVVS) je domoljubna, nestrankarska, nepridobitna in nevladna samostojna zveza društev območnih združenj veteranov vojne za Slovenijo (OZVVS). V njih so združene tiste udeleženke in udeleženci vojne za Slovenijo, ki so ne glede na politična in svetovno nazorska prepričanja, kot pripadnice in pripadniki enot Teritorialne obrambe, enot organov za notranje zadeve, enot narodne in civilne zaščite, enot za zveze, prostovoljke in prostovoljci, ki so aktivno sodelovali v pripravah na vojno oziroma v neposrednih aktivnostih v vojni za obranitev samostojne in neodvisne Republike Slovenije v obdobju od 17. maja do 26. oktobra 1991.

»V Zvezi veteranov vojne za Slovenijo ne morejo biti tisti, ki jih tedaj pred dvanajstimi leti ni bilo poleg, ne morejo biti tisti tako imenovani pridruženi člani, saj bi to pomenilo razvrednotenje organizacije, veteranstva in veteranov. Ta organizacija mora ostati stanovska.« (Lisjak, 2003)

Glavni zbor je najvišji organ ZVVS, v katerem so s svojimi delegati zastopana vsa območna združenja. Predsedstvo, ki ga vodi predsednik in ki je hkrati tudi predsednik ZVVS, je njegov izvršilni organ, odgovoren za delovanje ZVVS. ZVVS ima dva podpredsednika in generalnega sekretarja, ki so po funkciji tudi člani predsedstva. Člani predsedstva so tudi predsedniki dveh komisij in dveh sekcij. Zaradi boljše koordinacije dela, so območna združenja povezana v 13 pokrajinskih odborov, katerih predsedniki so po funkciji prav tako člani predsedstva ZVVS.

ZVVS ohranja spomin na osamosvojitveno vojno, krepi domoljubje, nudi potrebno pomoč članicam, članom in ožjim svojcem padlih v vojni za Slovenijo, sodeluje z veteranskimi organizacijami doma in v tujini, kot članica Svetovne veteranske federacije - World Veterans Federation, v katero je bila ZVVS kot polnopravni član sprejeta leta 1994, aktivno sodeluje v njenih delovnih telesih, izvaja njene resolucije in sklepe, izdaja glasilo Veteran in druge priložnostne publikacije, skrbi za zbiranje in arhiviranje pismenega, slikovnega in video gradiva, pomembnega za obdobje 1990 - 1991, v šolah seznanja učence in dijake o tem obdobju in izvaja druge naloge, sprejete na glavnem zboru.

ZVVS skrbi za dostojno obeležitev pomembnih dogodkov, hkrati pa skrbi z organiziranjem raznih srečanj, tekmovanj in drugih prireditev, tudi za kulturno, športno in družabno življenje članic in članov.

17. maj praznujejo kot dan ZVVS. Ta dan je za veterane vojne za Slovenijo pomembnega pomena, saj so se na ta dan uprli JLA²², ki je hotela popolnoma razorožiti enote takratne Teritorialne obrambe.

V 53. OZVVS je vključenih že več kot 19.776 članic in članov. (glej Kuntarič, 2003: 7)

Zveza veteranov vojne za Slovenijo se naslanja na veljavno zakonodajo. Predvsem so v rabi že opredeljeni Zakon o vojnih veteranih (ZVV), Zakon o žrtvah vojnega nasilja (ZZVN) in Zakon o vojnih invalidih (ZVojI). Poleg teh treh zakonov, pa ima zveza tudi svoje akte in statut (Statut Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Pravilnik o varstvu osebnih podatkov in

²² JLA je kratica za jugoslovansko ljudsko armado

poslovni tajnosti, Pravilnik o svečani veteranski obleki, Pravilnik o veteranskih pogrebnih slovesnostih).

7. ZDRUŽENJE SEVER

Združenje Sever je prostovoljno in nepolitično združenje pripadnikov organov za notranje zadeve kakor tudi prostovoljcev, ki so bili udeleženci vojne za Slovenijo. Pri prostovoljcih so mišljeni tisti posamezniki, ki so sodelovali z organi za notranje zadeve pri dejavnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji ali pa so bili s svojimi dejavnostmi neposredno vključeni v vojno za osamosvojitve Republike Slovenije. Člani združenja torej niso samo policisti, temveč so lahko tudi drugi državljani Republike Slovenije, ki so s svojimi dejanji in storitvami pomagali pripadnikom organov za notranje zadeve.

Združenje Sever je bilo ustanovljeno kot društvo 26. marca 1994. Namen, cilj in naloge združenja so izrazito humanitarne narave in zajemajo predvsem seznanjanje javnosti z vlogo in aktivnostmi članov združenja v času demokratičnih procesov v Sloveniji, pridobivanje in hranjenje dokumentacije, organiziranje strokovnih srečanj in spominskih svečanostih, utrjevanje prijateljskih vezi in nudenje pomoči žrtvam vojne za Slovenijo.

Združenje Sever združuje okoli 5.500 članov in deluje na območju Republike Slovenije preko 12 regionalnih odborov.

8. ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV IN UDELEŽENCEV NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA SLOVENIJE

Zveza združenj borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja Slovenije je domoljubna organizacija udeležencev narodnoosvobodilnega in protifašističnega boja, v katero se zaradi uresničevanja svojih skupnih interesov združujejo združenja borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja. Zveza združenj borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja Slovenije (v nadaljevanju ZZB NOB Slovenije) je društvo, ki deluje v javnem interesu.

Cilji in nameni organiziranja ter delovanja ZZB NOB Slovenije so:

- gojiti in utrjevati domoljubna, uporniška, protifašistična izročila slovenskega naroda in se zavzemati za vsestranski razvoj patriotske zavesti državljanov, posebej mladine,

- na podlagi izkušenj iz NOB prispevati h krepitvi varnosti in obrambne moči Republike Slovenije, zavzemati se za postopno zmanjšanje oborožitve in za svet brez vojn,
- spodbujati sodelovanje z društvi udeležencev NOB, pripadnikov protifašističnega odpora ter drugimi društvi, ki imajo podobne cilje in namene delovanja,
- gojiti vzajemno solidarnost, humane medsebojne odnose in tovarištvo, spodbujati in razvijati razne oblike prostovoljne in družbene pomoči ter samopomoči v skrbi za ostarele, bolne in onemogle borce, vojaške vojne invalide in druge udeležence NOB,
- ohranjati in varovati ter po možnosti izboljšati raven borčevskega zdravstvenega in socialnega varstva,
- skrbeti za vzdrževanje spomenikov, spominskih znamenj in grobišč NOB doma in v tujini,
- spodbujati in podpirati raziskovalno, zgodovinopisno ter spominsko - pričevalno delo, muzejsko in spomeniško - varstvene dejavnosti, umetniško ustvarjalnost, kulturno ter razvedrilno in športno - rekreacijsko dejavnost, navezano na tematiko NOB,
- ohranjati in podpirati glasilo "TV 15 - Svobodna misel", namenjeno celovitemu in objektivnemu informiranju članstva, revijo Borec ter druge založniške dejavnosti v zvezi s tematiko NOB,
- zaznamovati pomembnejše obletnice in zgodovinske dogodke iz časa NOB.

Članstvo v ZZB NOB Slovenije je prostovoljno. Član je lahko vsak državljan Republike Slovenije oziroma vsakdo, ki ima stalno prebivališče na območju Republike Slovenije, pa tudi vsakdo, ki je bil udeleženec protifašističnega boja, če sprejema statut, programske usmeritve in temelje delovanja ZZB NOB Slovenije in je:

- udeleženec narodnoosvobodilnega boja, borec aktivist ali član osvobodilne fronte, slovenske protifašistične ženske zveze, zveze slovenske mladine in pionirske organizacije,
- vojni invalid,
- vojni ujetnik,
- v domovini ali tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje, ali zunaj domovine sodeloval v oboroženem odporu, v zavezniških vojskah ali gibanju proti fašizmu,
- zaradi udeležbe oziroma sodelovanja v narodnoosvobodilni vojni bil v zaporu, taborišču ali na prisilnem delu,
- žrtev fašističnega nasilja (izgnanec, deportiranec in ukradeni otrok),

- borec za severno mejo, španski borec ali pridružen pripadnik narodno revolucionarne organizacije TIGR.

V ZZB NOB Slovenije se lahko vključijo kot člani tudi osebe, ki niso bile udeležene v NOB, če sprejemajo Statut ZZB NOB Slovenije, programske usmeritve in temelje delovanja ZZB in želijo aktivno sodelovati pri izvajanju njenih nalog.

V ZZB NOB Slovenije se lahko kot podporni člani vključijo tudi pravne osebe. Podporni član je lahko gospodarska organizacija, ali negospodarska organizacija, ustanova ali društvo, ki se je odločila, da bo vsestransko podpirala dejavnost ZZB NOB Slovenije pri uresničevanju posameznih nalog širšega pomena.

Delovanje ZZB NOB Slovenije temelji na načelu demokratičnosti ter enakopravnosti vseh članov ne glede na njihovo politično, nazorsko in versko prepričanje ter nacionalno pripadnost, na kolektivnem delu ter odločanju in na uveljavljanju skupne in posamične odgovornosti članov.

ZZB NOB Slovenije sestavljajo združenja borcev in udeležencev NOB in zveze združenj organizirana po teritorialnem ali interesnem načelu.

V okviru združenja in zveze združenj se zaradi uveljavljanja in uresničevanja interesov, informiranja, razvijanja tovarštva, tradicij, organiziranja skupnih srečanj, zbiranja zgodovinskega gradiva in pisanja zgodovinskih publikacij ustanovijo in delujejo kot interesne oblike delovanja članstva skupnosti enot in služb narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, aktivistov in članov osvobodilne fronte, vojnih invalidov, zapornikov, internirancev, izgnancev, izseljencev, oseb na prisilnem delu, borcev NOB - vojaških upokojencev, pa tudi vseh drugih pripadnikov protifašističnega odpora in žrtev fašističnega nasilja.

MEDNARODNE POVEZAVE

ZZB NOB Slovenije se včlanjuje v mednarodne organizacije bivših borcev in vojnih veteranov, v mednarodne organizacije pripadnikov odporniških protifašističnih gibanj ter mednarodne organizacije internirancev, političnih zapornikov in drugih žrtev fašističnega nasilja ter aktivno sodeluje v njih.

ZZB NOB Slovenije razvija dvostransko sodelovanje z nacionalnimi organizacijami bivših borcev, internirancev in pripadnikov proti-fašističnih odporniških gibanj, zlasti s tistimi, s katerimi nas povezujejo skupni boj, dogodki in interesi iz časov narodnoosvobodilnega boja in druge svetovne vojne.

9. SVETOVNA VETERANSKA FEDERACIJA

Svetovna veteranska federacija je mednarodna nevladna organizacija, ki povezuje vsa združenja, ki se na kakršen koli način povezujejo z vojno oz. se zavzemajo za bolj miren in pravičen svet.

Devetindvajsetega novembra leta 1950 so predstavniki veteranskih organizacij iz šestih držav, udeleženk velike protihitlerjevske koalicije (Belgija, Danska, Francija, Turčija, ZDA in Jugoslavija), v Parizu ustanovili Svetovno federacijo veteranov. Ta po več kot petdesetih letih združuje vojne veterane, vojne invalide in žrtve vojnega nasilja iz 84 držav na petih kontinentih in šteje približno 60 milijonov članov iz vseh delov sveta.

Najvišji organ federacije je Generalna skupščina, ki jo sestavljajo delegati vseh organizacij - članic federacije, in se sestaja praviloma vsaka tri leta. Vzporedni osrednji organ federacije je njen svet, v katerem ima vsaka država, iz katere so članice federacije, po enega člana in enega namestnika člana. Svet se praviloma sestane na začetku in ob koncu zasedanju Generalne skupščine ter samostojno, enkrat sredi obdobja med sklicema dveh generalnih skupščin. Tekoče delo vodi Izvršni odbor, v katerem so poleg predsednika, generalnega sekretarja in blagajnika še po en podpredsednik iz svetovnih regij - Evrope, Afrike, Azije ter obeh Amerik. Ta se sestaja tri do štirikrat letno.

Iz Slovenije je najprej leta 1992 postala članica Svetovne federacije Zveza združenj borcev NOB Slovenije, kot ena izmed pravnih naslednic nekdanje jugoslovanske borčevske organizacije. Z njenim pristankom in priporočilom sta bili nato sprejeti v Svetovno federacijo še Zveza veteranov vojne za Slovenijo leta 1994 ter Zveza društev vojnih invalidov Slovenije leta 1997. Vse tri članice SFV iz Slovenije so leta 1997 sklenile dogovor in podpisale Protokol o skupnem in dogovorjenem delovanju v organih SFV. Član Sveta SFV iz Slovenije je predstavnik ZZB NOB, njegov namestnik pa predstavnik ZVVS.

Člani Svetovne veteranske federacije delujejo v smeri mednarodnega miru in varnosti ter razorožitve, preprečujejo konflikte in se zavzemajo za mirno reševanje sporov.

9.1. METODE DELOVANJA

Svetovna zveza veteranov deluje na različnih ravneh:

- na *mednarodni ravni* deluje s pomočjo konferenc, srečanj, seminarjev, ter tudi skozi delovanje Združenih narodov in drugih mednarodnih medvladnih in nevladnih organizacij.
- na *regionalni ravni* deluje znotraj treh stalnih odborov svetovne zveze veteranov: za Afriko, Azijo in Pacifik, in odbor za Evropo.
- na *nacionalni ravni* deluje s pomočjo članskih združenj, ki se nanašajo na pripadajočo državo (npr. za 'težave' v Sloveniji bo najprej poskrbela Slovenska zveza veteranov)

Zveza izvaja tudi različne podporne programe, ki jih nadzoruje programski odbor. Nadalje izvajajo informacijske programe za notranje in zunanje namene, kateri vsebujejo poročila srečanj, analize različnih novic ... V kritičnih situacijah pa zveza izvaja posebne programe, akcije, za čimprejšnjo vzpostavitev prvotnega stanja.

10. SKLEP

V Republiki Sloveniji obstajajo tri združenja, ki povezujejo vojne veterane. Zveza združenj borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja združuje vojne veterane, ki so sodelovali v vojnah pred osamosvojitvijo Republike Slovenije leta 1991. V zvezo veteranov vojne za Slovenijo se vključujejo veterani, ki so na kakršen koli način sodelovali v vojni za osamosvojitve Slovenije. In še zadnja, a ne najmanj pomembna veteranska organizacija, ki deluje na ozemlju Republike Slovenije, pa je Združenje Sever. Le to povezuje pripadnike organov za notranje zadeve, ki so leta 1991 prispevali svoj delež k osamosvojitvi države.

Prvi dve omenjeni združenji pa sta vključeni tudi v Svetovno veteransko zvezo, ki povezuje vsa združenja, ki se na kakršen koli način povezujejo z vojno oz. se zavzemajo za bolj miren in pravičen svet. Od omenjenih slovenskih združenj v svetovno organizacijo ni vključeno le Združenje Sever. Iz podatkov, katere sem dobila, lahko rečem, da je to zato, ker v svetu sploh ne poznajo veteranskega združenja policistov.

11. ZAKLJUČEK

11.1. POTRDITEV OZIROMA ZAVRNITEV POSTAVLJENIH HIPOTEZ

Za potrditev ali zavrnitev na začetku postavljenih hipotez nisem uporabila statističnega testiranja, temveč sem to poskušala storiti na deskriptivni ravni.

- 1. Status vojnega veterana, z vidika pravic, ki se nanj vežejo, ni enotna kategorija, saj pravice, ki jih ima vsak vojni veteran zapisane na izkaznici, ne veljajo za vse enako.*

Glede na v nalogi opredeljene zakone, se mi potrditev te hipoteze ne zdi sporna. Na izkaznici, ki jo prejme vsak vojni veteran kot dokazilo o statusu, so navedene prav vse pravice, do katerih so upravičeni vojni veterani. Zakon o vojnih veteranih v začetku kategorizira vojne veterane, v nadaljevanju pa pojasni, katera kategorija je upravičena do katerih pravic. Ene pravice veljajo za vse, ene so namenjene le 'izbrancem', to je odvisno od različnih dejavnikov – premoženjski status, zdravstveno stanje, čas v katerem je vojni veteran sodeloval v vojni ... Veteranski dodatek je namenjen vojnim veteranom z nižjim premoženjskim statusom, ki niso v delovnem razmerju in ki ne opravljajo samostojne gospodarske ali poklicne dejavnosti in ne prejemajo invalidskega dodatka kot vojni invalidi.

Dodatek za pomoč in postrežbo je denarni prejemek, do katerega je upravičen vojni veteran, ko ne more samostojno opravljati vseh ali večine osnovnih življenjskih potreb.

Vojni veteran s priznano pokojninsko dobo v dvojnem trajanju od leta 1941 neprekinjeno do 15.5.1945, borec za severno mejo in vojni dobrovoljec, odlikovanec z najvišjim državnim odlikovanjem ter organizator narodne zaščite, pridobi pravico do letnega prejemka, katerega višina se določa januarja za tekoče leto. Hkrati pa ima ta ista kategorija vojnih veteranov pravico do brezplačne vožnje na ozemlju Republike Slovenije z vlakom ali avtobusom in sicer za skupaj štiri vožnje letno. Tista oseba pa, ki oskrbi pogreb tega vojnega veterana, je upravičena do pogrebnine v višini trikratnega zneska osnove, veljavne na dan smrti vojnega veterana, vendar največ do zneska dejanskih stroškov pogreba.

Pravica do zdravstvenega varstva vojnih veteranov se nanaša na plačilo zdravstvenih storitev v višini razlike do polne vrednosti storitev zagotovljenih v okviru obveznega zavarovanja. Zavarovani primer obsega vse vrste bolezni in poškodb ne glede na vzrok, nosečnost, porod in njegove posledice, ter seveda tudi nezmožnost za delo kot posledico zavarovanih rizikov.

Vojni veteran lahko pridobi pravico do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja in tudi do povračila potnih stroškov pri uveljavljanju te pravice. Vendar pa so do takšnega načina zdravljenja veterani upravičeni največ vsake dve leti in ob predložitvi specialističnih zdravniških izvidov, ki ne smejo biti starejši od enega leta.

Vojni veteran pa lahko na podlagi 21. člena ZVV ob izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje uveljavlja tudi pravico do priznanja pokojninske dobe kot posebne dobe v dvojnem ali dejanskem trajanju. To velja za vojnega veterana, ki mu je status vojnega veterana priznan iz naslova udeležbe pri obrambi med agresijo na RS v letu 1991, in za veterana iz let 1941 - 45, ki je bil v času, prebitem v okoliščinah za priznanje statusa vojnega veterana, mlajši od 15 let.

2. Status vojnega veterana lahko pridobi vsak, ki je sodeloval v vojni za Slovenijo.

Tudi to hipotezo lahko brez zadržkov potrdimo, vendar pa je potrebno dodati, da so poleg posameznikov, ki so sodelovali v vojni za Slovenijo, do statusa vojnega veterana upravičene tudi osebe, ki so sodelovale v vojnah pred osamosvojitvijo v okviru in na ozemlju bivše Jugoslavije. Kdo vse lahko pridobi status vojnega veterana, pa je natančno opredeljeno v 2. in 2.a členu Zakona o vojnih veteranih.

3. Več še živečih vojnih veteranov je sodelovalo v vojnah bivše Jugoslavije kot pa v vojni za Slovenijo.

Tudi to hipotezo bi marsikdo brez razmisleka potrdil. Tudi jaz jo potrjujem, vendar zgolj na podlagi podatkov pridobljenih na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (april 2003), ki kažejo, da je trenutno na ozemlju Republike Slovenije registriranih 57236 vojnih veteranov. Od tega jih je dobrih 52 odstotkov (29.772 vojnih veteranov) tistih, ki so sodelovali v vojnah in v času bivše Jugoslavije. Glede na starost teh vojnih veteranov pa lahko sklepam, da se bo njihovo število zmanjševalo, število veteranov iz vojne za Slovenijo, pa bo raslo, saj bodo osebe, ki so sodelovale v vojni za Slovenijo počasi dosegle mejo 50-ih let, ki je pogoj za uveljavljanje pravic iz naslova statusa vojnega veterana. Vedeti je namreč treba, da biti vojni veteran in biti upravičenec pravic, ki pripadajo vojnim veteranom ni eno in isto. Pri 50 letih (ob izpolnjevanju drugih pogojev) vojni veterani pridobijo pravice, status vojnega veterana pa pridobijo neodvisno od starosti. Vendar pa veliko vojnih veteranov statusa ne uveljavlja dokler nimajo možnosti pridobiti pravic, in zato še niso evidentirani kot vojni veterani. Iz tega tudi sledi moja domneva, da bo število vojnih veteranov iz vojne za Slovenijo še nekaj časa raslo.

11.2. SKLEPNE MISLI IN PREDLOGI

Pravni položaj vojnih veteranov v Republiki Sloveniji je in je bil precej dobro urejen. Včasih so bili do pravic iz naslova vojnega veterana sicer upravičeni predvsem nosilci najrazličnejših priznanj in odlikovanj, danes pa je do njih upravičen vsak vojni veterani s priznanim statusom, ki je dopolnil 50 let starosti ali je pri njem nastala trajna popolna izguba delovne zmožnosti.

Skozi celotno diplomsko nalogo sem proučevala problematiko vojnih veteranov v Republiki Sloveniji danes ter pred osamosvojitvijo.

Po mojem mnenju država kar dobri skrbi za svoje udeležence vojne za obrambo Republike Slovenije. Logično je, da so osebe, ki so sodelovale v svetovnih vojnah, upravičene do večih pravic in pod drugačnimi pogoji. Svetovne vojne so namreč trajale več let, medtem ko je vojna za Slovenijo trajala le nekaj dni.

Moti me samo to, da so že v osnovi, na izkaznici vojnega veterana, napisane pravice, do katerih so upravičeni vojni veterani, vendar pa marsikdo od njih, dokler se resno ne poglobi v zadevo, ne ve, da vse pravice zapisane na izkaznici ne veljajo za vse enako. Z mojega stališča bi bilo pametneje, ali napisati vsakemu veteranu posebej, do katerih pravic je upravičen, ali pa na izkaznico sploh ne napisati pravic. Prva varianta bi bila s stališča veterana vsekakor pametnejša, saj bi bil takoj na začetku seznanjen kaj in kako, in ne bi prihajalo do nepotrebnih konfliktov zaradi nesporazumov.

Vsekakor pa so vojni veterani tisti, ki so tako ali drugače pripomogli, da lahko živimo mirno in zadovoljno, zato si zaslužijo vse priznanje in so pravice, do katerih so upravičeni najmanj kar jim država lahko nudi.

12. LITERATURA in DRUGI VIRI

Samostojne publikacije:

1. (1997): Ustava Republike Slovenije. Časopisni Zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.

2. Kalčič, M. (1996): Socialna varnost – zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili. Zavod Republike Slovenije za varstvo pri delu, Ljubljana.
3. Polič, V. (1997): Statusna stanja človeka in državljana – Vojaški invalidi in civilni invalidi vojne. Center Marketing INT, Ljubljana.
4. Šturm, Lovro (2002): Komentar Ustave Republike Slovenije. Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana.

Članki:

1. Anžič, A. (1995): Združenje Sever – vojni veterani v slovenski policiji. Teorija in praksa, št. 9-10, str. 859 – 867.
2. Bevc, F. (2003): Preoblikovanje še traja. Veteran, št. 20, str. 15
3. Kuntarič, B. (2003): Združeni v boj za veteranske pravice. Veteran, št. 20, str. 4-7
4. Pušenjak, D. (1993): Eni prihajajo, drugi se poslavljajo. Delo, št. 247 str. 29
5. Šinkovec, J. (1999): Pravice vojnih veteranov. Pravna praksa, št. 23 – 24, str. 35 – 36.
6. Zavrnik, B. (1994): »Švabski vojaki« znova marširajo. Delo, št. 47, str. 31.
7. Žerdin, Ali H., Lisjak, S. (1993): »Druži nas vojna«. Mladina, št. 41, str. 34-35.

Pravni viri:

1. Predlog zakona o vojnih veteranih – druga obravnava: Poročevalec državnega zbora RS, Ljubljana 1995, št. 4.
2. Predlog zakona o vojnih veteranih – prva obravnava: Poročevalec državnega zbora RS, Ljubljana 1993.
3. Ustava Republike Slovenije (Ur. list RS št. 54/92).
4. Zakon o »Partizanskem spominskem znaku 1941« (Ur. l. SFRJ, št. 43/46 in 44/57)
5. Zakon o borbah za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918 (Uradni list SRS, št. 30/78)
6. Zakon o dodatku za borce (Uradni list SFRJ, št. 67/72, 33/76, 32/81, 68/81, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90)
7. Zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV (Uradni list SRS, št. 10/65, 24/67, 28/69 in 20/73)
8. Zakon o odlikovanjih (Uradni list SFRJ, št. 18/64)
9. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. list RS št. 106/99).

10. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojnih veteranih (Uradni list Republike Slovenije, št. 108/99)
11. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojnih veteranih (ZVV-A) (http://dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html)
12. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojnih veteranih (ZVV-B) (http://dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html)
13. Zakon o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936-1939 (Uradni list SFRJ, št. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 10/82, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90)
14. Zakon o temeljnih pravicah imetnikov "Partizanske spomenice 1941" (Uradni list SFRJ, št. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90)
15. Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato Obilićevo medaljo (Uradni list SFRJ, št. 67/72, 22/73, 33/76, 68/81, 75/85, 44/89 in 87/89)
16. Zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Narodnega heroja (Uradni list SFRJ, št. 67/72, 21/74, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 in 42/90)
17. Zakon o varstvu udeležencev vojne (Uradni list RS, št. 14/90)
18. Zakon o vojnih invalidih (http://dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html)
19. Zakon o vojnih veteranih (Ur. list RS št. 63/95)
20. Zakon o žrtvah vojnega nasilja (http://dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html)

Drugi viri:

1. <http://www.objave.uradni-list.si/bazeul/URED/1996/026/Kazalo.htm>
2. http://www.sigov.si/dz/si/zakonodaja/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html
3. <http://www.va.gov>
4. <http://www.veteransko-drustvo-sever.si/>
5. <http://www.zvvs.si/>
6. <http://www.zzb-nob.si/>